Yhteiselo perhosharvinaisuuden kanssa

-Tietopaketti Soralan uusille tontinomistajille

Marko Heinonen

2019

KONTIOLAHTI

Soralan uusi asuinalue Kontiolahden Lehmossa on ainutlaatuinen koko Suomen mittakaavassa. Alueella elää nimittäin yksi Suomen harvinaisimmista päiväperhosista, äärimmäisen uhanalainen pikkusinisiipi!

Soralan asukkaat ovat etuoikeutettuja päästessään seuraamaan tämän perhosharvinaisuuden elämää aivan kotirappusiltaan käsin. Tähän etuoikeuteen liittyy kuitenkin myös vastuuta.

Tämä tietopaketti on laadittu tietolähteeksi ja opastukseksi alueen asukkaille, jotta asukkaiden ja pikkusinisiiven yhteiselo sujuisi mahdollisimman mutkattomasti.

Mikä pikkusinisiipi?

Pikkusinisiipi on Suomen pienin päiväperhonen, jota elää Suomessa tiettävästi enää kahdessa paikassa, joista toinen on Lehmon Soralan uudella asuinalueella. Vuoden 2019 uhanalaisuusarvioinnissa pikkusinisiipi todettiin Suomessa äärimmäisen uhanalaiseksi, mikä on korkein mahdollinen uhanalaisuusluokitus.

Pikkusinisiiven siipien alapinnalla on tunnusomainen täplärivi.

Syy pikkusinisiiven uhanalaisuuteen on sopivien elinympäristöjen häviäminen. Pikkusinisiiven toukat elävät idänkeulankärjen ja masmalon kukilla. Nämä kasvit ovat hyvin vaativia elinympäristöjensä suhteen, sillä ne suosivat kalkkipitoista maaperää hyvin karuilla ja paahteisilla paikoilla. Tällaisia elinympäristöjä ovat alun perin olleet mm. harjujen rinteet ja metsäpaloalueet. Nykyisin laajojen metsäpalojen häviämisen myötä sopivia elinympäristöjä löytyy enää lähinnä vanhoilta soranottoalueilta, tie- ja ratapenkoilta sekä muilta vastaavilta hiekkapohjaisilta paikoilta.

Idänkeulankärki ja masmalo ovat ns. pioneerilajeja eli lajeja, jotka ensimmäisenä valtaavat avoimen maan metsäpalon tai muun häiriön jälkeen.

Pioneerilajeille on tyypillistä, että ne kestävät huonosti muiden kasvien aiheuttamaa kilpailua ja varjostusta ja häviävät ennen pitkää alueelta, minkä jälkeen elinympäristö ei

enää sovellu myöskään pikkusinisiivelle. Elinympäristöjen umpeenkasvu onkin nykyisin suuri uhka pikkusinisiivelle. Muita uhkia ovat mm. elinympäristöjen tuhoutuminen rakentamisen seurauksena.

Pikkusinisiipi Soralassa

Soralassa harjoitettu soranotto on aikoinaan luonut alueelle pikkusinisiivelle sopivan elinympäristön. Soranoton päätyttyä alue maisemoitiin pikkusinisiiven elinolot turvaten ja nykyisin alueella elää Suomen ylivoimaisesti elinvoimaisin pikkusinisiipipopulaatio. Soralassa pikkusinisiipi elää yksinomaan idänkeulankärjellä, jota alueella kasvaa runsaasti.

Idänkeulankärki (*Oxytropis campestris*)

- Monivuotinen, ruohovartinen hernekasvi
- Korkeus: 10-20 cm
- Kukka: Kellanvalkoinen, harvemmin erilaisia sinertävän ja punertavan sävyjä
- Kukinta: Kesä-heinäkuu
- Kasvupaikka: Harjumetsät, jokirannat, tienvarret, kalliot, tunturikankaat

Kun Soralan alueelle päätettiin rakentaa asuinalue keskelle uhanalaisen perhosen elinaluetta, aiheutti se ymmärrettävästi erilaisia mielipiteitä luonnonsuojelijoiden ja kuntapäättäjien keskuudessa. Loppujen lopuksi asioista päästiin kuitenkin hienosti yhteisymmärrykseen ja suunnitelmissa sekä rakennustöissä huomioitiin alueen erityislaatuisuus.

Soralassa kasvaa myös idänkeulankärjen sinipunaisia muotoja.

Soralassa säästettiin alueita pikkusinisiiven elinympäristöksi ja lisäksi luodaan myös uusia alueita mahdollisuuksien mukaan. Alueen pohjoisosaan on muodostettu kaksi luonnonsuojelualuetta ja lisäksi uutta elinympäristöä luodaan ainakin alueen pohjois- ja etelärinteille sekä länsilaidalla olevalle pienelle kukkulalle.

Näiltä alueilta on poistettu varjostavaa puustoa ja idänkeulankärjen leviämistä on edesautettu kylvämällä alueille kasvin siemeniä. Lisäksi alueen itälaidalla sijaitseva pulkkamäki toimii hienosti sekä virkistysalueena että avoimena pidettävänä pikkusinisiiven elinympäristönä.

Punaisella ympyröidyille alueille on säästetty pikkusinisiivelle sopivaa elinympäristöä. Tulevaisuudessa alueita ennallistetaan mahdollisuuksien mukaan lisää.

Mitä tämä kaikki tarkoittaa asukkaiden kannalta?

Näkyvin vaikutus on se, miten asuinalueen ympäristöä hoidetaan. Ympäristöä hoidetaan siten, että se ei heikennä pikkusinisiiven elinolosuhteita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alueelle ei tehdä sellaisia istutuksia, jotka rehevöittävät ja varjostavat idänkeulankärjen kasvualueita. Alueita ei myöskään nurmeteta vaan alueet säilytetään hiekkapohjaisina. Alueen puusto pidetään myös hyvin vähäisenä.

Asukkaiden puutarhajätteiden käsittelyyn kiinnitetään erityistä huomiota siten, että niitä ei saa viedä tonttien ulkopuolelle vaan ne tulee käsitellä asianmukaisesti joko omalla tontilla tai kuljettaa kunnan puutarhajätteiden vastaanottopisteisiin. Näin vältetään sekä perhosalueiden turha rehevöityminen että haitallisten lajien leviäminen.

Muuten pikkusinisiipi ei vaikuta asumiseen alueella. Perhosalueilla saa vapaasti liikkua, kulutus vain edesauttaa elinympäristön pysymistä pikkusinisiivelle edullisena!

Mitä minä voisin tehdä pikkusinisiiven hyväksi?

Paras keino auttaa pikkusinisiipeä on pitää piha-alueet karuina. Jos haluat pikkusinisiiven omalle pihallesi, kannattaa unohtaa nurmikko ja multavat kukkapenkit.

Perustamalla vaikka helppohoitoisen kivikkopuutarhan, jossa suositaan karuissa oloissa viihtyviä harju- ja ketokasvilajeja, autat pikkusinisiipeä parhaiten. Idänkeulankärjen lisäksi tällaisia kasvilajeja ovat esim. maksaruohot, kangasajuruoho, kissankäpälä, masmalo, ketoneilikka, hietaneilikka, mäkitervakko, keto-orvokki, kissankello, kultapiisku ja tunturikurjenherne. Samalla autat myös muita taantuneita ketojen ja paahdealueiden hyönteislajeja.

Jos puutarhanhoito ei kiinnosta, piha-alueiden laatoittaminen tai asfaltointikin on nurmialueita parempi vaihtoehto pikkusinisiiven kannalta. Unohda siis hikoilu nurmikkoa ja istutuksia hoitaessa ja nauti helppohoitoisesta pihasta. Samalla edesautat uhanalaisten hyönteislajien suojelua!

Pikkusinisiipi (*Cupido minimus*)

- Äärimmäisen uhanalainen (CR)
- Suomen pienin päiväperhonen
- Siipiväli: 18-25 mm
- Molemmat sukupuolet päältä tummanruskeat, koiraalla hieman sinihohtoisia suomuja.
- Siiven alapinnat ruskeanharmaat, siipien poikki kulkee selkeiden valkokehäisten mustien pisteiden vyö.
- Lentoaika: Toukokuun lopulta kesäkuun lopulle
- Esiintyminen: Suomessa tiedossa enää kaksi varmaa esiintymää
- Elinympäristö: Paahteiset sorakuopat ja harjut
- Toukka: Vaaleankellertävä, myrmekofiili (tarvitsee muurahaisten hoivaa ainakin täysikasvuisena)
- Toukan ravintokasvit: Idänkeulankärki ja masmalo
- Kehitysvaiheet:
    - -Naaras munii munat ravintokasvin kukkiin.
    - -Toukka elää kasvin kukissa ja hedelmissä noin 3 viikkoa, jona aikana se kasvaa noin 10 mm pituiseksi.
    - -Täysikasvuinen toukka ei enää syö vaan piileskelee lähellä maan pintaa.
    - -Toukka talvehtii ravintokasvin kuihtuneissa kukinnoissa.
    - -Keväällä toukka koteloituu maahan.
    - -Kotelovaihe kestää noin 2 viikkoa.

Lisätietoa:

Internetsivut:
https://www.suomen-perhoset.fi/pikkusinisiipi/
http://www.luontoportti.com/suomi/fi/perhoset/pikkusinisiipi
http://perhoset.perhostutkijainseura.fi/historia/lycaenidae2/cup-minimus.htm
http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kukkakasvit/idankeulankarki

Kirjallisuutta:
From, Stella, (2005). Paahdeympäristöjen ekologia ja uhanalaiset lajit. - Suomen Ympäristökeskus.

Löytyy myös osoitteesta: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40620/SY_774.pdf?sequence=1